

HE 54/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 2 c luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi rikoslain säännöksiä ehdonalaisesta vapauttamisesta. Lisäksi tarkoituksena on selkeyttää säännöksiä vankien rangaistusaikojen laske-
misesta.

Keskeisimmät muutokset koskisivat sitä, kuinka elinkautisvangin vankilassaoloaika määräytyy. Samalla muutettaisiin alle 21-

vuotiaana rikoksensa tehneen elinkautisvangin aikaisinta mahdollisuutta hakea päästä-
mistä ehdonalaiseen vapauteen. Ehdotukseen sisältyy myös joitakin rangaistusajan laske-
miseen liittyviä täsmentäviä säännöksiä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2010.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA.....	3
1.1 Lainsäädäntö, käytäntö ja nykytilan ongelmat.....	3
Vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset.....	3
Päivän murto-osat rangaistusaikojen laskemisessa.....	3
Vankeusrangaistusten yhteenlaskettu enimmäisaika.....	3
Nuoren eli 18-20-vuotiaan elinkautisvangin aikaisin ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta.....	4
Elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan ehdonalaisen vapauden peruuttaminen ja rangaistusajaksi lukeminen.....	5
Elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan vangin vankilassaoloaika.....	5
1.2 Ehdonalainen vapauttaminen muissa pohjoismaissa.....	6
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	6
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	10
4 ASIAN VALMISTELU.....	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	13
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	13
2 VOIMAANTULO.....	15
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	15
LAKIEHDOTUS.....	17
1. Laki rikoslain 2 c luvun muuttamisesta.....	17
LIITE.....	20
RINNAKKAISTEKSTIT.....	20
1. Laki rikoslain 2 c luvun muuttamisesta.....	20

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö, käytäntö ja nykytilan ongelmat

Vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset

Rikoslain (39/1889) 2 c luvussa säädetään vankeudesta. Luvun keskeiset säännökset koskevat ehdonalaista vapauttamista ehdottomasta vankeusrangaistuksesta. Säännökset uudistettiin 1 päivänä lokakuuta 2006 voimaan tulleella rikoslain muuttamisesta annetulla lailla (780/2005) osana vankeuden täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta.

Rikoslain 2 c luvun 2 §:n mukaan vankeutta tuomitaan joko määräajaksi tai elinkaudeksi. Saman luvun 3 §:n mukaan vankeusrangaistuksen tuomitsemisessa käytetään ajan yksikköinä vuosia, kuukausia ja päiviä.

Samana luvun 4 §:n mukaan samalla kertaa suoritettavat määräaikaiset vankeusrangaistukset lasketaan vankilassa yhteen, jollei niistä ole muodostettu yhteistä vankeusrangaistusta. Yhteenlasketun vankeusrangaistuksen enimmäisaika ei saa olla pitempi kuin 20 vuotta. Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki vankeusrangaistukset, sakon muuntorangaistukset ja arestirangaistukset.

Ehdonalaisen vapauttamisen pääsäännöistä säädetään luvun 5 §:ssä. Ehdonalainen vapauttaminen tarkoittaa sitä, että vanki päästetään suorittamaan loppuosa vankeusrangaistuksesta vapaudessa. Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun määräaikaista vankeusrangaistusta on suoritettu kaksi kolmasosaa. Jos vanki ei ole rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut ehdontonta vankeusrangaistusta, hänet päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneillä ehdonalainen vapauttaminen tapahtuu, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet, jos on kyse vankeinhoidollisesti toistai useampikertaisesta vangista. Jos on kyse ensikertaisesta vangista, vanki vapautetaan

ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut yhden kolmasosan rangaistuksestaan.

Pykälässä säädetään myös rikoksista, joista tuomitut vankeusrangaistukset eivät estä soveltamasta vankeinhoidollisesti ensikertalaista koskevia ehdonalaisen vapauttamisen määräosia. Tällaisia rikoksia ovat siviilipalveluslain (1446/2007) vankeusrangaistusuhkaiset rikokset ja sakon muuntorangaistus.

Ennen rikoslain 2 c luvun säätämistä ehdonalaista vapauttamista koskeva säännös oli harkinnanvarainen, mutta käytännössä vangit vapautettiin laissa säädettyjen määräosien mukaan.

Nykyiset säännökset eivät jätä viranomaisille harkintavaltaa, vaan ehdonalainen vapauttaminen määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta on toteutettava laissa säädettyinä ajankohtana.

Päivän murto-osat rangaistusaikojen laskeamisessa

Määräosia laskettaessa syntyy tilanteita, joissa ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdtaan sisältyy päivien murto-osia. Lainsäädännön lähtökohtana on, että vankeusrangaistus pannaan täytäntöön kokonaisuina päivinä. Laista puuttuvat kuitenkin täsmälliset säännökset siitä, kuinka ehdonalaiseen vapauttamiseen sisältyvät päivien murto-osat tulisi ottaa laskennassa huomioon. Tämä on aiheuttanut käytännössä epäselvyyttä siitä, kuinka ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdta määräytyy, jos vankeusrangaistukseen sisältyy yksi tai useampi päivän murto-osa. Tämän vuoksi asiaa tulee selvittää uudella sääntelyllä.

Vankeusrangaistusten yhteenlaskettu enimmäisaika

Rikoslain 2 c luvun 7 §:ssä säädetään ehdonalaisesta vapauttamisesta yhteenlasketusta vankeusrangaistuksesta. Pykälän mukaan kullekin yhteenlaskettuun vankeusrangaistukseen sisältyvälle vankeusrangais-

tukselle lasketaan suoritettava aika erikseen 5 §:ssä säädetyn määräosan mukaan, ja nämä ajat lasketaan yhteen.

Aikaisemmin voimassa olleen lain mukaan yhteenlaskettavien vankeusrangaistusten ehdonalainen vapauttaminen laskettiin sen määräosan perusteella, joka oli ankarin. Nykyisin yhteenlasketun rangaistuksen ehdonalaiseen vapauttamiseen voi vaikuttaa useita eri määriä. Rikoslain 2 c luvun 4 §:n 2 momentin mukaan määräaikaisten vankeusrangaistusten yhteenlaskettu enimmäisaika on 20 vuotta.

Nykyisin vankeusrangaistukset lasketaan yhteen kokonais- eli bruttorangaistuksina. Jos kokonaisrangaistusaikaa tulee enemmän kuin 20 vuotta, tämän ajan ylittävä osa rangaistuksesta jätetään huomioimatta rikoslain 2 c luvun 4 §:n 2 momentin nojalla. Ennen 1 päivänä lokakuuta 2006 voimaan tullutta uudistusta vankilassa suoritettavan ajan enimmäisaika oli 13 vuotta neljä kuukautta, joka on kaksi kolmasosaa 20 vuodesta. Voimassa olevasta laista puuttuu selkeä säännös siitä, mistä rangaistuksesta 20 vuoden enimmäisajan ylittävä osa tulisi vähentää. Käytännössä tällä seikalla on olennainen merkitys, jos yhteenlaskettuun rangaistukseen sisältyy rangaistuksia, joihin sovelletaan eri ehdonalaisen vapauttamisen määräosaa. Se, mistä rangaistuksesta 20 vuotta ylittävä osa valitaan, vaikuttaa rangaistuksen suorittamisen tosiasialliseen pituuteen.

Jos vangilla on suoritettavanaan kaksi vankeusrangaistusta, 12 vuotta ensikertaisena (1/2:n määräosalla) ja 9 vuotta uusijana (2/3:n määräosalla), hänellä on kokonaisrangaistusaikaa yhteensä 21 vuotta. Tällöin vankilassa suoritettavaksi ajaksi tulee 11 vuotta 4 kuukautta ($1/2 \times 12$ vuotta = 6 vuotta + $2/3 \times 8$ vuotta = 5 vuotta 4 kuukautta), jos 20 vuoden enimmäisrangaistuksen ylittävä osa lasketaan 9 vuoden rangaistuksesta, joka vähennetään 8 vuodeksi. Jos enimmäisrangaistuksen ylittävä vuosi vähennetään 12 vuoden rangaistuksesta, vankilassa suoritettavaksi ajaksi tulee 11 vuotta 6 kuukautta ($1/2 \times 11$ vuotta = 5 vuotta 6 kuukautta + $2/3 \times 9$ vuotta = 6 vuotta).

Vankilassa suoritettavan ajan pituus riippuu siis siitä, kummasta vankeusrangaistuksesta 20 vuoden enimmäisajan ylittävä aika vähennetään. Vapaudenmenetyksien ero

saattaa olla suurempikin kuin edellä olevassa esimerkissä.

Toinen vaihtoehto tällaisessa tapauksessa on, että kustakin rangaistuksesta vähennetään sen pituuden suhteessa laskettava osuus. Koska ei ole selvää, miten rangaistusaika tällaisissa tapauksissa lasketaan, asiasta tulisi säätää laissa.

Nuoren eli 18-20-vuotiaan elinkautisvangin aikaisin ehdonalaisen vapauttamisen ajan-kohta

Vuoden 2006 lainsäädäntöuudistuksessa rikoslain 2 c lukuun lisättiin säännökset elinkautisvangin ehdonalaisesta vapauttamisesta. Luvun 10 §:n mukaan elinkautisvanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun vankilassaoloaikaa on kulunut 12 vuotta. Jos rikos on tehty alle 21-vuotiaana, elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun vankilassaoloaikaa on kulunut 10 vuotta.

Rikoslain 6 luvun 8 §:n mukaan alle 18-vuotiaana rikoksensa tehneelle määrätään rangaistus lievennetyltä asteikolta. Teosta, josta täysi-ikäinen saisi elinkautisen vankeusrangaistuksen, voidaan alle 18-vuotiaana rikoksensa tehnyt tuomita vähintään kahden vuoden ja enintään 12 vuoden määräaikaiseen vankeusrangaistukseen. Tällöin myös ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta määräytyy määräaikaista vankeusrangaistusta koskevien sääntöjen mukaan. Jos on kyse vankeinhoidollisesti ensikertaisesta vangista, hänet päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun kolmasosa eli neljä vuotta rangaistuksesta on kulunut. Jos on kyse rikoksenuusijasta, ehdonalainen vapauttaminen tapahtuu, kun puolet vankeusajasta on suoritettu eli kuuden vuoden vankilassaolon jälkeen.

Samasta teosta tuomittu 18 vuotta täyttänyt puolestaan voi vapautua aikaisintaan 10 vuoden vankilassaolon jälkeen. Näin ollen rangaistusjärjestelmä ankaroituu huomattavasti, kun tekijä täyttää 18 vuotta. Seuraava ankaroituminen tapahtuu, kun tekijä täyttää 21 vuotta. Tällöin aikaisin ehdonalaiseen vapauteen vapauttamisajankohta siirtyy 10 vuodesta 12 vuoteen.

Käytännössä on erittäin harvinaista, että alle 18-vuotiaana tällaisen rikoksen tehnyt olisi

vankeinhoidollisesti rikoksenuusija. Tästä johtuen vapauttamisajankohta on yleensä neljän vuoden jälkeen, jolloin rangaistuksen tosiasiallinen pituus ankaroituu kuudella vuodella alle 18-vuotiaiden ja 18 vuotta täyttäneiden välillä, kun vastaavasti alle 21-vuotiaiden ja yli 21-vuotiaiden välillä rangaistus ankaroituu kymmenestä vuodesta 12 vuoteen eli kaksi vuotta, kun tekijät tuomitaan samasta rikosnimikkeestä.

Rangaistus ankaroituu toisin sanoen huomattavasti enemmän 18 vuoden ikärajalta kuin 21 vuoden ikärajalta. Vapauttamisajankohdat eivät ole ankaruustasoltaan oikeassa

suhteessa toisiinsa. Yhden päivän vanheneminen, vaikkakin kyse on täysi-ikäisyyden saavuttamisesta, pidentää vankilassa suoritettavaa aikaa 4—6 vuodella, ja yksittäistapauksellisen harkinnan perusteella jopa tätä enemmän. Ikärajoille annettu oikeudellinen merkitys aiheuttaa ”hyppäyksiä” rangaistusaikoihin. Kynnysvaikutus eri ikäryhmien välillä tulisi saada mahdollisimman tasaväliseksi. Silti jonkinasteinen kynnys on perusteltavissa, koska kyseessä on nimenomaan täysi-ikäisyyden rajan ylittäminen.

Asiaa havainnollistaa taulukko 1.

Taulukko 1. Alle 21-vuotiaana ja 21 vuotta täyttäneenä rikoksensa tehneen elinkautisvangin aikaisin ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta sekä alle 18-vuotiaana tehdystä rikoslain 6 luvun 8 §:n 2 momentissa tarkoitettua rangaistuksesta vapauttaminen, kun rikoksesta on tuomittu 12 vuotta ehdotonta vankeutta.

Ikä rikosentekohetkellä	Lyhyin rangaistus	Kynnysvaikutuksen suuruus
Alle 18-vuotias ensikertainen	4 vuotta	—
Alle 18-vuotias uusija	6 vuotta	2 vuotta
18-20-vuotias	10 vuotta	4—6 vuotta
21-vuotias tai vanhempi	12 vuotta	2 vuotta

Elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan ehdonalaisen vapauden peruuttaminen ja rangaistusajaksi lukeminen

Rikoslain 2 c luvun 10 §:n 3 momentin mukaan hovioikeuden tekemä päätös elinkautisvangin ehdonalaisesta vapauttamisesta voidaan saattaa hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi koevapauden aikana tapahtuneen rikoksen johdosta. Säännöksen sanamuodon mukaan asiaa ei kuitenkaan voida viedä uudelleen käsiteltäväksi, jos vapauttamispäätös on jo tehty, mutta vankia ei vielä ole päästetty valvottuun koevapauteen. Säännös jättää siten hovioikeuden päätöksen ja koevapauden alun väliin ajanjakson, jonka aikana ehdonalaista vapauttamista ei voida peruuttaa, vaikka elinkautisvanki syyllistyisi rikokseen.

Pykälässä ei myöskään säädetä siitä, kuinka menetellään, jos elinkautisvangin rangaistusajan lukemisessa täytyy tehdä muutoksia hovioikeuden jo tehtyä päätöksen vapauttamisajankohdasta. Vankeuslain 3 luvun 7 §:n

mukaan rangaistusaikaan ei lueta aikoja, jotka vanki on ollut luvatta poissa tai jäänyt palaamatta poistumisluvalta. Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittavilla vankeinhoidoviranomaiset tekevät uuden päätöksen vapauttamisesta tällaisissa tilanteissa. Elinkautisvangeilla hovioikeus on tehnyt päätöksen vapauttamisajasta. Näin ollen hovioikeuden tulisi päättää myös vapauttamisajankohdan muuttamisesta.

Elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan vangin vankilassaoloaika

Käsitteen ”vankilassaoloaika” määritelmä sisältyy vankeuslain 14 luvun 3 §:ään. Vankeuslain 21 luvun 3 §:n mukaan tarkemmat säännökset vankilassaoloajan määräytymisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella. Elinkautisen vankeusrangaistuksen vankilassaoloaika määritelläänkin vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (509/2006) 16 §:ssä. Vankilassaoloaikaan luetaan elin-

kautisvangin rangaistusaika sekä se aika, jonka elinkautisvanki on ollut vangittuna tai muuten vapautensa menettäneenä ennen rangaistuksen suorittamisen aloittamista. Vankilassaoloajalla tarkoitetaan sitä aikaisinta ajankohtaa, jolloin elinkautista vankeusrangaistusta suorittava vanki voidaan aikaisintaan päästää ehdonalaan vapauteen.

Vankilassaoloajan laskeminen tämän pykälän nojalla on osoittautunut tulkinnanvaraiseksi niissä tapauksissa, joissa vanki on elinkautisen vankeusrangaistuksen aikana tai siihen liittyvän tutkintavankeuden aikana suorittanut muuta määräaikaista vankeusrangaistusta. Säännöksestä ei ilmene, kuinka tällaisen määräaikaisten vankeusrangaistuksen rangaistusaika tai siihen liittyvä rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettu vapaudenmenetyksen vähennys tulisi ottaa huomioon elinkautisvangin vankilassaoloaika laskettaessa. Tämän vuoksi asiasta pitäisi säätää täsmällisesti laissa.

1.2 Ehdonalainen vapauttaminen muissa pohjoismaissa

Ruotsi

Ruotsissa vuoden 1999 alussa voimaan tulleen rikoslain 26 luvun 6 §:n mukaan ehdonalainen vapauttaminen tapahtuu 2/3 määräosalla. Tämän alittavia tai ylittäviä määräosia ei ole. Päivän osia ei oteta rangaistusajan laskennassa huomioon.

Laissa elinkautisen vankeuden muuntamisesta määräaikaiseksi vankeudeksi (lag om omvandling av fängelse på livstid, 2006:45) säädetään, kuinka menetellään elinkautisvangin vapauttamisessa. Elinkautisvanki voi hakea rangaistuksensa muuntamista määräaikaiseksi, kun rangaistuksesta on suoritettu vähintään kymmenen vuotta. Elinkautinen vankeus voidaan muuntaa määräaikaiseksi rangaistukseksi, joka on vähintään pisimmän määräaikaisten vankeusrangaistuksen pituinen. Tämän jälkeen vapauttamiseen sovelletaan ehdonalaista vapauttamista koskevia menettelyjä. Päätöksen elinkautisen vankeusrangaistuksen muuntamisesta tekee Örebron käräjäoikeus.

Alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei Ruotsissa voida tuomita elinkautiseen vankeusrangaistukseen.

Tanska

Tanskassa ehdonalainen vapauttaminen tapahtuu rikoslain 38 §:n nojalla 2/3 määräosalla. Ehdonalainen vapauttaminen voi tapahtua 1/2 määräosalla esimerkiksi rikoksen tekijän nuoruuden tai ensikertaisuuden takia.

Elinkautisesta vankeusrangaistuksesta voi Tanskassa päästä ehdonalaan vapauteen, kun rangaistusta on suoritettu 12 vuotta.

Norja

Norjassa ehdonalainen vapauttaminen tapahtuu pääsääntöisesti 2/3 määräosalla. Eriytyisistä syistä vapauttaminen voi tapahtua 1/2 määräosalla.

Norjassa ei ole käytössä elinkautista vankeusrangaistusta. Määräaikaisten vankeusrangaistuksen enimmäispituus on 15 vuotta ja yhteistä vankeusrangaistusta määrättäessä 20 vuotta. Poikkeuksellisesti enimmäisrangaistus on 21 vuotta silloin, kun tästä on laissa erikseen säädetty. Esimerkiksi henkirikoksissa on käytössä 21 vuoden asteikko.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi rikoslain 2 c luvun ehdonalaista vapauttamista koskevia säännöksiä. Lisäksi tarkoituksena on selkeyttää säännöksiä vankien rangaistusaikojen laskemisesta.

Rikoslain 2 c luvun soveltaminen käytäntöön on tuonut esiin ongelmia, joita on kuvattu jaksossa 1.1. Säännöksissä ei ole otettu huomioon kaikkia käytännössä ilmeneviä yksittäisiä soveltamistilanteita, minkä vuoksi sääntelyyn on jäänyt tulkinnanvaraisuutta.

Henkilökohtainen vapaus on perustuslain 7 §:ssä turvattu perusoikeus, jonka rajoittamisesta tulee säätää lailla. Myös vankien yhdenvertaisuus vaatii, että säännösten tulee olla riittävän täsmällisiä siten, että niiden perusteella pystytään laskemaan yksiselitteises-

ti vankien vapauttamisajankohdat kaikissa tilanteissa.

Esityksen tavoitteena onkin täsmentää rikoslain 2 c luvun säännöksiä siten, että rangaistusaikojen laskutapa määräytyisi kaikissa tapauksissa yksiselitteisesti. Tämä parantaisi vankien sekä rangaistusaikoja laskevien virkamiesten oikeusturvaa. Toisaalta sääntelyn täsmentäminen takaisi yhdenmukaisuuden rangaistusaikojen laskennassa.

Keskeisimmät muutokset koskisivat ehdonalaista vapauttamista elinkautisesta vankeudesta. Rikoslaisissa säädettäisiin siitä, kuinka elinkautisvangin vankilassaoloaika määräytyy. Samalla muutettaisiin alle 21-vuotiaana rikoksensa tehneen elinkautisvangin aikaisinta mahdollisuutta hakea päästämistä ehdonalaiseen vapauteen. Ehdotukseen sisältyy myös joitakin rangaistusajan laskeamiseen liittyviä täsmentäviä säännöksiä.

Rikoslain 2 c luvun 5 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vankeusrangaistuksiin mahdollisesti sisältyviä päivän murto-osia ei otettaisi rangaistusajaa laskettaessa huomioon.

Ehdotettu laskutapa yksinkertaistaisi laskentaa nykyisestä huomattavasti. Kun vuorokauden murto-osia ei enää tarvitsisi laskea, järjestelmä olisi huomattavasti nykyistä selkeämpi sekä vangeille että laskelman tekeväälle henkilökunnallekin.

Samalla rangaistuskaudella suoritettavien määräaikaisten vankeusrangaistusten enimmäisaikaa ehdotetaan selkeytettäväksi. Ehdotuksessa säännöksessä enimmäisaika määräytyy siten, että lasketaan yhteen samalla rangaistuskaudella suoritettavien rangaistusten määräosat eli todelliset vankilassaoloajat. Nykyisin enimmäisaika määräytyy lain sanamuotoon perustuvan tulkinnan mukaan kokonaisrangaistuksen perusteella. Ehdotuksen mukaan samalla kertaa täytäntöön pantavia rangaistuksia suorittava olisi päästettävä ehdonalaiseen vapauteen viimeistään, kun yhteensä 15 vuotta rangaistusajaa olisi suoritettu. Näin vältyttäisiin nykyisen kaltaiselta ongelmalta, jossa ei ole selvää, mistä rangaistuksesta enimmäismäärän ylimentävä osa vähennetään.

Ehdotus merkitsisi useita pitkiä vankeusrangaistuksia suorittaville tosiasiallisen rangaistusajan pidentymistä, kun voimassa ole-

vaa lakin tulkitaan kuten edellä on todettu. Tätä voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon, että kyseessä ovat toistuvasti törkeisiin rikoksiin syyllistyneet henkilöt. Ehdotettua rajaa voidaan perustella myös sillä, että nykyisin koko rangaistusta suorittavan vangin vankilassa suorittaman rangaistusajan pituus on 15 vuotta.

Elinkautisen vankeusrangaistuksen ehdonalaista vapauttamista koskeviin säännöksiin ehdotetaan joitakin muutoksia. Edellä jaksossa 1.1 on selostettu, että alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta elinkautisen vankeusrangaistuksen nykyinen ehdonalaisten vapauttamisen aikaisin ajankohta on perusteettoman ankara verrattuna alle 18-vuotiaana rikoksensa tehneisiin.

Tämän vuoksi porrastusta esitetään tasoitettavaksi siten, että 18—20-vuotiaana tehdyn elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen tehneiden ehdonalaisten vapauttamisen aikaisinta ajankohtaa lasketaan vuodelle eli 10 vuodesta yhdeksään vuoteen.

Nykyisin hovioikeus voi vapauttamisharkinnassaan ottaa huomioon vain tuomitun myöhemmän rikollisuuden rikoslain 2 c luvun 10 §:n 2 momentin nojalla. Elinkautinen vankeusrangaistus voi kuitenkin käsittää myös sellaisia rikoksia, jotka on tehty ennen elinkautisen vankeuden alkamista. Myös tällaiset rikokset on perusteltua voida ottaa huomioon vapauttamisharkinnassa. Rikoslain 2 c luvun 10 §:n 2 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että ehdonalaista vapauttamista harkittaessa voitaisiin ottaa huomioon paitsi vangin myöhempi rikollisuus myös sellaiset aiemmat rikokset, joista tuomitut rangaistukset elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu ehdotuksessa 10 a §:ssä tarkoitettuna elinkautisen vankeuden vankilassaoloaikana.

Myös elinkautisvangin ehdonalaisten vapauttamisen uudelleen käsittelemisen edellytyksiä muutettaisiin. Nykyisen säännöksen mukaan asia voidaan käsitellä uudelleen vasta koevapauden aikana tapahtuneen rikoksen johdosta. Säännöstä täydennettäisiin siten, että rikos olisi voinut tapahtua myös ennen valvottuun koevapauteen pääsemistä, esimerkiksi poistumisluvun aikana.

Säännöstä täsmennettäisiin siten, että uudelleen käsittelemisen edellytyksenä olisi ennen

ehdonalaista vapauttamista ilmi tullut rikos. Kyseessä olisi siten rikos, jota ei ole voitu ottaa huomioon alunperin ehdonalaisesta vapauttamisesta päätettäessä. Uudelleen käsittely ei edellyttäisi lainvoimaista tuomiota rikoksesta vaan riittävän todennäköinen rikosepäily vangin tekemästä rikoksesta riittäisi.

Esitystä valmisteltaessa on pohdittu sitä, tulisiko uudelleen käsittelyn edellytyksenä olla lainvoimaisella tuomiolla ratkaistu rikosasia vai riittäkö pelkkä rikosepäily tai sen perusteella tapahtunut vangitseminen. Tällaiset edellytykset muodostuisivat käytännössä hankaliksi soveltaa ja esimerkiksi lainvoimaisen tuomion saaminen on useimmiten näissä tilanteissa mahdotonta ennen ehdonalaista vapauttamista. On myös otettava huomioon se, että elinkautisvangin ehdonalainen vapauttaminen perustuu kokonaisharkintaan. Harkinnassa otetaan huomioon elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen laatu, tuomitun myöhempi rikollisuus ja hänen mahdollinen vaarallisuutensa. Lisäksi harkinnassa otetaan huomioon rangaistusajan suunnitelman noudattaminen ja vankila-aikainen käyttäytyminen kokonaisuudessaan. Näin ollen vangin tekemäksi epäilty rikos on aiheellista ottaa huomioon vapauttamisharkinnassa.

Rikosseuraamuslaitoksella olisi asiassa harkintavaltaa, eikä sen tarvitsisi esittää hovioikeudelle ehdonalaisen vapauttamisen uudelleen harkintaa, jos esimerkiksi on kyse hyvin vähäisestä rikoksesta. Kynnys viedä asia hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi pelkän rikosepäilyn perusteella voisi olla varsin korkea eikä uudelleen käsittely olisi mahdollista enää ehdonalaisen vapauttamisen jälkeen.

Ehdotetuilla säännöksillä mahdollistettaisiin se, että elinkautisen vankeuden aikana ilmitulleet rikokset voitaisiin ottaa huomioon vapauttamisharkinnassa myös silloin, jos ne tulevat ilmi vasta, kun hovioikeus on jo päättänyt ehdonalaisesta vapauttamisesta. Olisi kuitenkin hovioikeuden kokonaisharkinnassa, onko ehdonalaisen vapauttamisen peruuttamiseen aihetta. Esimerkiksi epäily lievästä rikoksesta ei automaattisesti johtaisi ehdonalaisen vapauttamisen peruuttamiseen. Tehdessään päätöstä ehdonalaisen vapauttamisen peruuttamisesta hovioikeus voisi ottaa

huomioon muun muassa rikoksesta epäillyn tunnustuksen ja rikoksen yhteyden aikaisempaan rikollisuuteen.

Käytännössä peruuttamisharkintaan joudutaan harvoin. Kuitenkin periaatteessa on mahdollista, että ehdonalainen vapauttaminen peruutetaan sellaisen rikosepäilyn perusteella, johon elinkautisvanki myöhemmin katsotaan syyttömäksi. Tällaisessa poikkeustilanteessa tuomitun oikeusturva voi edellyttää sen arvioimista, onko hän oikeutettu vahingonkorvaukseen joltakin osaa vapaudenmenetyksensä.

Edellä jaksosta 1.1 ilmenee, että elinkautisvangin vankilassaoloajan määrittelyssä on syntynyt käytännössä joitakin tulkintaongelmia. Näistä syistä ehdotetaan, että vankilassaoloajan määrittämisestä säädettäisiin rikoslain 2 c luvun uudessa 10 a §:ssä. Pykälässä säädettäisiin siitä, miten elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan vangin vankilassaoloaika lasketaan.

Käsitteellisesti on tärkeä huomata, ettei vankilassaoloaika ole sama kuin rangaistus-aika. Vankilassaoloajalla määritetään sitä aikaisinta ajankohtaa, jona elinkautista vankeusrangaistusta suorittava vanki voidaan Helsingin hovioikeuden päätöksellä aikaisintaan päästää ehdonalaiseen vapauteen. Ehdotettavalla säännöksellä täsmennettäisiin sitä, mitä elinkautiseen vankeusrangaistukseen liittyviä aikoja otetaan huomioon määriteltäessä aikaisinta mahdollista vapauttamisajankohtaa. Pääsääntönä olisi kuten nykyisinkin se, että vankilassaoloaikaan lasketaan rangaistus-aika sekä aika, jonka vanki on ollut vangittuna elinkautiseen johtaneen rikoksen vuoksi.

On mahdollista, että samalla kertaa elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtavan tutkintavankeuden kanssa suoritetaan määräaikaista vankeusrangaistusta. Tällä hetkellä ei ole täsmällisiä säännöksiä siitä, miten tällaiset määräaikaiset vankeusrangaistukset otetaan huomioon vankilassaoloaikaan laskettaessa. Ehdotetuilla säännöksillä täsmennettäisiin vankilassaoloajan laskentaa näissä tilanteissa.

Rikoslain 2 c luvun 4 §:n 4 momentin pääsäännön mukaan elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki määräaikaiset vankeusrangaistukset, sakon muuntorangaistukset ja arestirangaistukset. Uuteen 10 a §:ään eh-

dotetaan nimenomaista säännöstä siitä, että elinkautisen vankeusrangaistuksen vankilassaoloajaksi luetaan myös elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtava tutkintavankeusaika, jonka aikana elinkautisvanki suorittaa määräaikaista vankeusrangaistusta, sakon muuntorangaistusta tai arestirangaistusta. Vapaudenmenetysaika luettaisiin vankilassaoloaikaan kahdessa tilanteessa.

Ensinnäkin vapaudenmenetysaika luettaisiin vankilassaoloaikaan silloin, kun elinkautinen vankeusrangaistus käsittää määräaikaisen vankeusrangaistuksen rikoslain 2 c luvun 4 §:n 4 momentin nojalla. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa määräaikainen vankeusrangaistus ei tule suoritetuksi kokonaan ehdonalaiseen vapauteen päästen ennen kuin elinkautinen vankeusrangaistus tulee täytäntöön pantavaksi.

Ehdotettu säännös perustuu siihen pääperiaatteeseen, että elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki muut rangaistukset. Ratkaisu olisi myös yhdenvertaisuusperiaatteen mukainen, koska näin taattaisiin yhdenmukainen rangaistusajan laskeminen kaikille elinkautisvangeille riippumatta siitä, tuleeko määräaikainen vankeusrangaistus täytäntöön pantavaksi elinkautisen vankeusrangaistuksen suorittamisen aloittamisen jälkeen vai ennen sitä.

Esitystä valmisteltaessa on pohdittu myös vaihtoehtoa, jossa määräaikaisen vankeusrangaistuksen rangaistusaikaa ei luettaisiin elinkautisvankin vankilassaoloaikaan, vaikka sitä olisi suoritettu samalla elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtavan tutkintavankeuden kanssa. Koska käräjäoikeuden elinkautista vankeusrangaistusta koskevissa tapauksissa useimmiten valitetaan hovioikeuteen, tutkintavankeuden lukematta jättämisestä vankilassaoloajaksi näissä tapauksissa seuraisi, että muutoksenhaku käräjäoikeuden tuomioon siirtäisi vankilassaoloajan alkamisajan kohtaa huomattavasti myöhemmäksi. On todennäköistä, että tällainen sääntely vähentäisi huomattavasti elinkautiseen vankeuteen käräjäoikeudessa tuomittujen muutoksenhakuhalukkuutta, mikä käytännössä vaarantaisi heidän oikeusturvaansa. Vankilassaoloajan alkaminen jäisi riippumaan oikeusprosessin kestosta, jolloin tällainen rikoksesta ja ran-

gaistuksesta riippumaton seikka vaikuttaisi vankilassaoloajan pituuteen.

Toiseksi vapaudenmenetysaika luettaisiin vankilassaoloaikaan silloin, kun elinkautiseen vankeuteen tuomittu on suorittanut loppuun määräaikaisen vankeusrangaistuksen elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen tutkintavankeusajan aikana. Edellä mainitun pääperiaatteen mukaisesti elinkautinen vankeusrangaistus ei käsitä tällaisia määräaikaisia vankeusrangaistuksia, joista vanki on päässyt ehdonalaiseen vapauteen, vaikka vapaudenmenetys jatkuukin tutkintavankeutena.

Vaikka tällainen aika ei sisällykään elinkautiseen vankeusrangaistukseen, se on silti perusteltua ottaa huomioon vankilassaoloaikana. Tilanteeseen liittyy sama kysymys muutoksenhaun vaikutuksesta kuin ensimmäisenkin tilanteeseen. Jos esimerkiksi käräjäoikeudessa elinkautiseen vankeuteen tuomitulla on suoritettavana määräaikainen vankeusrangaistus, muutoksenhaku voi johtaa siihen, että hän ehtii suorittaa rangaistuksen loppuun ennen kuin elinkautisia käsitellään hovioikeudessa. Jos vanki ei hae muutosta saa tuomio nopeammin lainvoiman ja määräaikainen rangaistus sisällytetään elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Samalla myös tutkintavankeusaika lasketaan vankilassaoloaikaan edellä esitetyn mukaisesti. Jos loppuun asti suoritettuna määräaikaisen vankeusrangaistuksen aikaa ei luettaisiin vankilassaoloaikaan, muutoksenhaku voisi vaikuttaa siihen, mitkä ajankohdat tulisivat lasketuksi vankilassaoloaikaan ja mitkä eivät. Jopa yhden päivän ero tuomion lainvoimaiseksi tulossa voisi rajata pitkänkin vapaudenmenetysajan vankilassaoloajan ulkopuolelle. Ei ole oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten mukaista, että tällainen seikka voisi vaikuttaa vangin ratkaisuun siitä, hakeeko hän muutosta tuomioon.

Voidaan esittää, että molemmissa edellä kuvatuissa tilanteissa määräaikaisen vankeusrangaistuksen rangaistusaikaa ei tulisi lukea vankilassaoloaikaan, koska määräaikaista vankeusrangaistusta suoritettaessa vankeuslain 3 luvun 3 §:n 4 momentin mukaan sama kalenteriaika luetaan rangaistusajaksi vain kerran. Elinkautisen vankeusrangaistuksen vankilassaoloajan laskentaa ei kuitenkaan

voida rinnastaa määräaikaiseen vankeusrangaistukseen. Lisäksi kyseessä on vain vankilassaoloajan alkamisajankohdan määrittely, joka on perusteltua tehdä mahdollisimman yksiselitteisesti ja selkeästi. Varsinaisen vapauttamisajankohdan päättää hovioikeus, joka ottaa harkinnassaan huomioon elinkautisvangin muun rikollisuuden. Vankilassaoloaika määrittelee ainoastaan aikaisimman mahdollisen vapauttamisajankohdan.

Edellä jaksossa 1.1 selostetuista syistä pykälässä säädettäisiin erikseen elinkautiseen vankeusrangaistukseen sisältyvistä määräaikaisista vankeusrangaistuksista tehtävien rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaisten vähennysten huomioon ottamisesta. Ehdotuksen mukaan elinkautiseen vankeusrangaistukseen sisältyviä, määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta tehtäviä, rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaisia vähennyksiä ei otettaisi huomioon vankilassaoloaikana. Tämäkin ehdotus seuraa siitä perusperiaatteesta, että elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki muut määräaikaiset vankeusrangaistukset. Tällöin määräaikaisia vankeusrangaistuksia ei oteta erikseen huomioon, joten niihin kohdistuvia rikoslain 6 luvun 13 §:n vähennyksiäkään ei ole perustelua ottaa erikseen huomioon.

Lisäksi vähennysten laskeminen mukaan vankilassaoloaikaan olisi yleisen oikeustajun vastaista sellaisissa tilanteissa, joissa tutkintavankeusaika ajoittuisi aikaan ennen elinkautiseen vankeuteen johtanutta rikosta. Tällöin elinkautisvanki voisi laskea hyväkseen aikaa, josta hän on ollut vapautensa menettäneenä jo ennen elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtanutta rikosta.

Ehdotusta voidaan perustella myös sillä, että määräaikaisiin vankeusrangaistuksiin kohdistuvien vähennysten laskeminen monimutkaistaisi jonkin verran rangaistusaikojen laskemista.

Ehdotus saattaisi johtaa siihen, ettei muuhun rikokseen mahdollisesti sisältyvää rikoslain 6 luvun 13 §:n vähennystä otettaisi lainkaan huomioon vangin rangaistus- tai vankilassaoloaikana. Tämän vuoksi toinen vaihtoehto olisi lukea myös tällainen vapaudenmenetyksiaika osaksi vankilassaoloaika. Tätä voidaan perustella sillä, että hovioikeus ottaa mahdollisen muun rikoksen joka tapauksessa vapauttamisharkinnassaan huomioon eh-

donalaiseen vapauttamiseen vaikuttavana seikkana.

Edellä selostettuja perusteluita olla ottamatta huomioon määräaikaiseen vankeuteen liittyviä vapaudenmenetyksiaikoja vankilassaoloaikana on kuitenkin pidettävä painavammina kuin huomioon ottamisen puolesta puhuvien perusteiden, joten rikoslain 6 luvun 13 §:n vähennyksiä määräaikaisista vankeusrangaistuksista ei ehdoteta otettavaksi huomioon elinkautisvangin vankilassaoloaika laskettaessa. Tällainen aika olisi kuitenkin vankilassaoloaika sellaisessa tilanteessa, jossa määräaikaiseen vankeusrangaistukseen sisältyvää rikoslain 6 luvun 13 §:n vähennystä ja elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen tutkintavankeusaika ajoittuu samaan aikaan.

3 Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia tai organisaatiovaikutuksia. Säännösmuutokset koskevat lähinnä elinkautista vankeusrangaistusta suorittavia vankeja. Ehdotettu nuoria vankeja koskeva muutos, jossa aikaisinta ehdonalaista vapauttamisaikaa lasketaan vuodella, lyhentää todennäköisesti jonkin verran tähän ryhmään kuuluvien vankien vankilassaoloaika.

Vankilassaoloajan laskemista koskevat täsmennykset aikaistavat joissakin tapauksissa ehdonalaisen vapauttamisen ajankohtaa. Toisaalta ehdotus yhteenlaskettavien rangaistusten enimmäisajan nostamisesta 15 vuoteen pidentäisi rangaistusaikoja. Näin ollen näillä ehdotuksilla olisi toisiinsa nähden päinvastainen vaikutus vankilukuun. Kaikkiaan ehdotukset koskevat vain muutamia vankeja, joten niillä ei arvioida olevan vaikutusta vankilukuun. Esimerkiksi vuonna 2008 vankilasta vapautui neljä vankia, joiden vankilassa suorittama aika oli yli kahdeksan vuotta. Vankiloissa oli 1 päivänä toukokuuta 2009 yhteensä 10 määräaikaista vankeusrangaistusta suorittavaa vankia, joiden ennakoitu vankilassaoloaika oli 12 vuotta vankeutta tai tätä pitempi.

Ehdotus rangaistusajan laskemisesta täysin päivin lyhentäisi vuorokaudella joidenkin vankien vankeusrangaistuksen suorittamisai-

kaa, koska nykyään päivän määräosat pyöristetään ylöspäin.

On arvioitu, että noin viidenneksellä vankilaan saapuvista vangeista on sellaisia päivän osia, jotka nykyisin pyöristetään ylöspäin. Vuonna 2008 vankilaan saapui yhteensä 3 559 vankeusrangaistusta suorittavaa vankia. Jos viidenneksellä vangeista rangaistus-aika lyhenisi yhdellä päivällä, uudistus koskisi noin 710 vankia, mikä vähentäisi keskimääräistä päivittäistä vankilukua 1–2 vankilla. Tälläkin ehdotuksella olisi siten ainoastaan vähäinen merkitys vankilukuun.

Ehdotetut täsmälliset säännökset selkeyttäisivät rangaistusten täytäntöönpanoa ja rangaistusajojen laskemista. Tämä parantaisi vankien ja virkamiesten oikeusturvaa ja tekisi rangaistusajojen laskennasta nykyistä läpinäkyvämpää ja yksinkertaisempaa.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Valmistelussa on kuultu Rikosseuraamusvirastoa ja aluevankiloitten täytäntöönpanosta vastaavia virkamiehiä.

Esitysluonnoksesta on pyydetty Helsingin hovioikeuden, sisäasiainministeriön, oikeusministeriön lainvalmisteluosaston, oikeusministeriön oikeushallinto-osaston, Valtakunnansyyttäjänviraston, Rikosseuraamusviraston, aluevankiloitten, Espoon kärjäoikeuden, Suomen Lakimiesliiton, Kärjäoikeustuomari ry:n ja Suomen Asianajajaliiton lausunto. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja eduskunnan oikeusasiamiehelle on varattu tilaisuus lausunnon antamiseen.

Saaduissa lausunnoissa ehdotettuja säännöksiä pidettiin pääsääntöisesti hyvinä, koska ne täsmäntäisivät ja selkeyttäisivät tulkinnanvaraisia rangaistusajojen laskentatilanteita.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi kuitenkin lausunnossaan, että rangaistusajojen laskennan selkeyttäminen on heikko peruste ankaroitaa rangaistustasoa samalla kertaa suoritettavien määräaikaisten rangaistusten enimmäisaikaa määriteltäessä.

Apulaisoikeusasiamies ei pitänyt tyydyttävänä ratkaisua, että elinkautisen vankeusrangaistuksen ehdonalainen vapaus voitaisiin

peruuttaa pelkän rikosepäilyn takia. Toisaalta Länsi-Suomen aluevankila ja Helsingin hovioikeus esittivät, ettei säännöksessä vaadittaisi vangitsemista, vaan pelkän rikosepäilyn pitäisi olla riittävä. Hovioikeus esitti, ettei säännöstä muutettaisi tältä osin, koska säännös aiheuttaisi tulkinnanvaraisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi säilyttää tapauskohtainen harkintavaltansa siitä, tuodaanko asia hovioikeuden ratkaistavaksi. Hovioikeus tekisi ratkaisunsa kokonaisuarkinnalla perusteella. Kyseistä säännöstä on näiden lausuntojen perusteella muutettu siten, että ilmitulut rikosepäily on riittävä peruste asian uudelleen käsittelylle. Harkintavaltaa käyttäisivät Rikosseuraamuslaitos ja Helsingin hovioikeus.

Apulaisoikeusasiamies korosti myös lievemmän lain periaatteen merkitystä siirtymäaikana. Myös Etelä-Suomen aluevankila kiinnitti huomiota tähän.

Helsingin hovioikeus ja Rikosseuraamusvirasto eivät kannattaneet ehdotusta alle 21-vuotiaalle tuomitun elinkautisen vankeusrangaistuksen vankilassaoloajan alentamista kymmenestä vuodesta yhdeksään vuoteen.

Helsingin hovioikeus katsoi lausunnossaan, että olisi ongelmallista, jos elinkautiseen vankeuteen johtaneen vapaudenmenetyksen aikana loppuun suoritettuna määräaikaisten vankeusrangaistuksen aikaa ei luettaisi vankilassaoloaikaan siltä osin kuin se on samaa aikaa vapaudenmenetyksen kanssa. Tällainen ratkaisu johtaisi hovioikeuden mielestä sattumanvaraisuuteen ja vaikuttaisi vangin halukkuuteen hakea muutosta rikosasiassa. Hovioikeuden lausunto on otettu huomioon ehdotuksessa edellä yleisperusteluissa kuvattulla tavalla.

Rikosseuraamusvirasto piti ehdotettuja säännöksiä vankilassaoloajan laskemisesta hyvinä ja korosti sitä, että hovioikeudella on viime kädessä harkintavalta elinkautisvangin vapauttamisesta päätettäessä.

Länsi-Suomen aluevankila kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että määräaikaisiin vankeusrangaistuksiin liittyvät rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaiset vähennykset tulisi ottaa huomioon elinkautisen vankeusrangaistuksen vankilassaoloajassa muun muassa siksi, että ne jäivät muuten kokonaan huomioimatta ja

huomioimatta jättäminen johtaa joissain tapauksissa sattumanvaraiseen lopputulokseen.

Valtakunnansyyttäjänvirasto esitti, että harmittaessa elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista tulisi elinkautiseen sisältyvät ankarat määräaikaiset vankeusrangaistukset ottaa pakollisena huomioon vapauttamisajankohtaa määrättäessä.

Saadut lausunnot on otettu pääosin huomioon valmistelussa. Edellä jaksossa 2 on selostettu yksityiskohtaisesti niitä perusteita, joilla joitakin lausunnonantajien esittämistä muutoksista ei ole otettu huomioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

4 §. *Vankeusrangaistusten yhteenlaskeminen.* Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa 4 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan lain 4 momenttia. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että elinkautinen vankeusrangaistus käsittäisi sen kanssa samalla rangaistuskaudella täytäntöön pantavat määräaikaiset vankeusrangaistukset, sakan muutorangaistukset ja arestirangaistukset. Ehdotuksella muutettaisiin ainoastaan säännöksen sanamuotoa, eikä siihen tehtäisi sisällöllisiä muutoksia. Kuten nykyisinkin osittain tai kokonaan elinkautisen rangaistuksen kanssa samaan aikaan täytäntöön pantavat muut rangaistukset sisällytettäisiin siten elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Voimassa olevan pykälän 2 ja 3 momentti ehdotetaan sisällöltään muutettuina siirrettäväksi saman luvun 7 §:n 2 ja 3 momentiksi. Siirtojen vuoksi pykälän nykyiset 3 ja 4 momentti kumottaisiin.

5 §. *Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen.* Rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, kuinka ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdan laskentaan mahdollisesti sisältyvät päivän murto-osat otettaisiin huomioon. Säännöksen mukaan päivän murto-osia ei otettaisi laskennassa huomioon, vaan ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta määräytyisi kokonaisin päivin. Esimerkiksi laskettaessa ehdonalaisen vapauttamisen ajankohtaa 25 päivän vankeusrangaistuksesta, joka suoritetaan kahden kolmasosan määräosalla, laskutoimituksen lopputulokseksi tulisi 16 ja 2/3 päivää. Nykyään vapauttaminen tapahtuu 17. päivänä. Ehdotuksen mukaan ehdonalainen vapauttaminen tapahtuisi tässä tilanteessa 16. päivänä, kun päivän osia ei enää otettaisi huomioon. Vastaavasti yhden kolmasosan ehdonalaisen vapauttamisen määräosa tuottaa joissakin tilanteissa vuorokauden kolmasosia ja puolikkaan määräosa puolikkaita päiviä, jotka siis jätettäisiin ottamatta huomioon.

Myös samalla kertaa täytäntöön pantaville yhteenlaskettaville vankeusrangaistuksille laskettaisiin kullekin oma pituutensa kokonaisin päivin ja vasta sen jälkeen laskettaisiin niiden summa. Näin vältettäisiin sattumanvaraisuus siitä, tulevatko rangaistukset täytäntöön pantaviksi samalla vai eri rangaistuskaudella.

Pykälään lisättäisiin myös asevelvollisuuslain (1438/2007) vankeusrangaistusuhkaiset rikokset sellaisina rikoksina, jotka eivät estä lievempien ehdonalaisen vapauttamisen määräosien soveltamista. Näin asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain nojalla tuomittuja vankeusrangaistuksia kohdeltaisiin rangaistusten täytäntöönpanossa samalla tavalla. Säännökseen tehtäisiin lisäksi kielellinen täsmennys.

7 §. *Ehdonalainen vapauttaminen samalla kertaa täytäntöön pantavista määräaikaisista vankeusrangaistuksista.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin samalla kertaa täytäntöön pantavista vankeusrangaistuksista. Asiallisesti säännös ei muuttuisi, vaan ehdotuksen mukaan rangaistusten määräosat laskettaisiin täytäntöönpanossa yhteen kuhunkin rangaistukseen vaikuttavan määräosan mukaan. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin nimenomainen säännös siitä, ettei yhteen laskettaessa otata huomioon päivän osia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaisia vankeusrangaistuksia suorittava vanki on päästettävä ehdonalaiseen vapauteen viimeistään, kun rangaistuksia on suoritettu yhteensä enintään 15 vuotta. Ehdotuksella 2 momentiksi siirrettäisiin muutettuna voimassa olevan 4 §:n 2 momentti, jossa nykyisin säädetään määräaikaisen rangaistuksen enimmäismäärän yhteenlaskemisesta.

Nykyisessä säännöksessä ei selkeästi määritetä, onko kyse kokonaisten rangaistusten vai määräosien yhteenlaskemisesta. Ehdotuksen mukaan jokaiselle rangaistukselle laskettaisiin ensin ehdonalaisen vapauttamisen määräosat, ja vasta jos yhteenlaskun tulos ylittää 15 vuoden rajan, jätettäisiin ylitse menevä osa huomioimatta. Suoritettavasta määrästä vähennetään rangaistuksiin kohdistu-

neet rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaiset vapaudenmenetysajat. Jäljellä oleva aika on se määrä, joka pitäisi suorittaa ennen vapauttamista.

Esimerkiksi jos vangilla olisi suoritettavanaan 10 vuoden rangaistus puolikkaalla määräsalla eli 5 vuotta sekä kaksi 12 vuoden rangaistusta kahden kolmasosan määräsalla eli molemmat 8 vuotta, näiden yhteenlaskettu aika olisi 21 vuotta (5+8+8). Ehdotetun säännöksen mukaan rangaistusta suoritettaisiin 15 vuotta. Nykyiseen verrattuna rangaistusaika piteneisi jonkin verran.

Koko rangaistusta suorittavilla henkilöillä ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta voi olla 5/6 tai koko rangaistusaika taikka jokin muu näiden välillä. Jos ehdonalaisen vapauttamisen ajankohta näissä tapauksissa muuttuu kesken rangaistuskautena, myös mahdollinen 15 vuoden enimmäisajan ylittyminen täytyy laskea uudestaan kuten nykyisinkin. Asiallisesti säännöstä ei muutettaisi, vaan kuten nykyisinkin enimmäisajasta olisi mahdollista poiketa, jos vanki tai tutkintavanki syyllistyy tiettyihin törkeisiin rikoksiin.

10 §. Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että kahtakymmentä yhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauttamisen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt yhdeksän vuotta.

Pykälän 2 momenttia täydennettäisiin siten, että vapauttamisharkinnassa voidaan ottaa huomioon myös sellaiset rikokset, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää mutta jotka on tehty ennen elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtanutta rikosta. Samoin voitaisiin ottaa huomioon sellaiset rikokset, josta tuomittu rangaistus on suoritettu elinkautisen vankeusrangaistuksen vankilassaoloaikana, koska niihin kuuluva rangaistus-aikakin otetaan osittain huomioon elinkautisvangin vankilassaoloaikaa laskettaessa.

Rikoslain 2 c luvun 10 §:n 3 momenttia muutettaisiin siten, että elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista koskeva asia olisi mahdollista saattaa uudelleen hovioikeuden käsiteltäväksi vapauttamispäätöksen antamisen jälkeen ehdonalaiseen vapauttamiseen saakka. Ehdotetulla säännöksellä korjattaisiin

voimassa olevassa laissa oleva ongelma, jonka mukaan elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista koskevaa asiaa ei voida viedä hovioikeuden uudelleen käsittelyyn silloin, kun uusi rikos on tehty ennen valvottuun koevapautteen päästämistä esimerkiksi vangin ollessa poistuneena vankilasta.

Samalla säännöksen sanamuotoa täsmennettäisiin myös siten, että vapauttaminen olisi mahdollista viedä uudelleen käsiteltäväksi sellaisen rikoksen perusteella, joka on tullut ilmi sen jälkeen, kun päätös ehdonalaista vapauttamisesta on tehty. Olennaista olisi, että rikos on tullut ilmi siten, ettei sitä ole voitu ottaa huomioon alkuperäisessä vapauttamisharkinnassa. Edellytyksenä ei olisi lainvoimaista tuomiota, vaan uudelleenkäsittely voisi perustua myös rikosepäilyyn. Kynnys peruuttaa ehdonalainen vapauttaminen pelkän rikosepäilyn vuoksi olisi kuitenkin korkeampi kuin silloin, jos vanki olisi tuomittu lainvoimaisella tuomiolla uudesta rikoksesta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisäksi säännöstä rangaistusajan lukemisesta rikoslain 2 c luvun 8 §:n 4 momentissa ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Tällä tarkoitetaan, että elinkautisvanki olisi hovioikeuden ehdonalaista vapauttamista koskevan päätöksen jälkeen jäänyt paluumattamatta vankilasta poistumiseen myönnettyltä luvulta tai katkaissut valvotun koevapauden yhteydenpitovelvoitteen. Momenttiin tehtäisiin myös tekninen korjaus, jolla Rikosseuraamusvirasto muutettaisiin Rikosseuraamuslaitokseksi. Näissäkin tapauksissa Rikosseuraamuslaitoksen harkinnassa olisi, viedäänkö asia Helsingin hovioikeuteen.

10 a §. Elinkautisvangin vankilassaoloajan laskeminen. Pykälässä säädettäisiin elinkautisen vankeusrangaistuksen vankilassaoloajan laskemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan vankilassaoloaikaa olisivat elinkautisen vankeuden rangaistusaika sekä aika, jonka tuomittu on ollut vapautensa menettäneenä elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen vuoksi ennen lainvoimaista tuomiota. Näin ollen vankilassaoloajaksi luettaisiin kiinniotto-, pidätys- ja tutkintavankeusajat kuten määräaikaissakin vankeusrangaistuksissa. Säännös vastaisi tältä osin nykyistä oikeustilaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että vankilassaoloaikaan laskettaisiin myös sellainen elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen vapaudenmenetysaika, jonka aikana on suoritettu muuta määräaikaista vankeusrangaistusta, sakon muuntorangaistusta tai arestirangaistusta. Tämä koskisi sekä sellaisia määräaikaista vankeusrangaistuksia, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää että sellaisia määräaikaista vankeusrangaistuksia, jotka suoritetaan loppuun 1 momentissa tarkoitetun vapaudenmenetysajan aikana. Tällaisten vankeusrangaistusten rangaistusajaa, joka ajoittuisi ennen elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen vapaudenmenetysajan alkua, ei kuitenkaan luettaisi vankilassaoloaikaan. Myös määräaikaista vankeusrangaistuksiin mahdollisesti sisältyvät rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitetut vähennykset luettaisiin vastaavasti vankilassaoloaikaan, jollei 3 momentista muuta johtuisi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, ettei elinkautiseen vankeusrangaistuksen käsittämisiin määräaikaista vankeusrangaistuksiin sisältyviä rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaisia vähennyksiä laskettaisi vankilassaoloaikaan, jos ne ajoittuvat aikaan ennen elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen vapaudenmenetysaikaa. Vankilassaoloaikaan laskettaisiin siten 1 momentissa tarkoitettu elinkautiseen vankeuteen liittyvä vapaudenmenetysaika kokonaisuudessaan, vaikka samalle ajalle ajoittuisi määräaikaisten vankeusrangaistusten rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaisia vähennyksiä. Vankilassaoloaikaan ei puolestaan luettaisi mitään muihin rangaistuksiin liittyviä vapaudenmenetysaikoja ennen elinkautiseen vankeuteen johtaneen rikoksen vapaudenmenetysajan alkua.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan syksyllä 2010. Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin

Koska ehdotetun lain säännösten soveltaminen määräytyy rikoslain 3 luvun 2 §:n säännösten mukaisesti, ehdotettuun lakiin ei tarvita erillistä siirtymäsäännöstä. Joissakin tilanteissa siirtymäaika voi muodostua hy-

vinkin pitkäksi. Siirtymäajan kuluessa rangaistusajojen laskenta tapahtuisi ongelmallanteissa perusoikeusmyönteisesti siten, että vaihtoehtoisista laskentatavoista valitaan se, joka puuttuu vähiten vangin henkilökohtaiseen vapauteen.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain 7 §:n mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman lailla säädettyä perustetta. Saman pykälän mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Esityksellä pyritään täsmentämään ja selkeyttämään rangaistusajan laskemista ja ehdonalaisen vapauttamista koskevia säännöksiä siten, että vapaudenmenetysajat voitaisiin laskea nykyistä täsmällisemmin ja yhdenmukaisemmin. Näillä muutoksilla parannetaan vapautensa menettäneiden oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta.

Rikoslain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan sovelletaan uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 21/2005 vp) todennut, että kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976) 15 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu lievemmän lain periaate koskee myös rikoksesta määrättyä rangaistusta, mutta ei menettelylliseksi luonnehdittuja seikkoja.

Ehdotukset 18—20-vuotiaana rikoksensa tehneen elinkautista rangaistusta suorittavan vankilassaoloajasta, elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan vangin vankilassaoloajasta sekä päivän osan lukematta jättämisestä johtavat voimassa olevaa lakia tai noudatettua käytäntöä lievempään lopputulokseen, joten näissä tapauksissa sovellettaisiin uutta lakia.

Näin ollen vankiin, joka lain voimaan tullessa on tuomittu kahdeksantoista vuotta täyttäneenä ja kuitenkin kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen rangaistukseen, sovelletaan uuden lain säännöksiä. Myös elinkautiseen vankeu-

teen tuomittuihin sovelletaan ehdotetun uuden lain säännöksiä vankilassaoloajasta. Lisäksi vankiin, joka ehdotetun lain voimaan tullessa suorittaa määräaikaista vankeusrangaistusta, sovelletaan ehdotetun lain 2 c luvun 5 §:n säännöstä päivän osan jättämisestä huomioon ottamatta.

Rikoslain 2 c luvun 7 §:n ehdotus ehdonalaisesta vapauttamisesta samalla kertaa täytäntöön pantavista määräaikaista vankeusrangaistuksista merkitsee joissakin tapauksissa vankilassaoloajan pidentymistä nykyisestä. Tämän vuoksi uutta säännöstä yhteenlaskettavista rangaistuksista sovellettaisiin rikoslain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisesti vasta sellaisissa tapauksissa, joissa kaikki täytäntöön pantavat rangaistukset on

tuomittu rikoksista, jotka on tehty tämän lain voimaantulon jälkeen.

Ehdotetun lain säännösten soveltaminen määräytyy rikoslain 3 luvun 2 §:n säännösten mukaisesti lievemmän lain periaatteen perusteella. Ehdotettu sääntely täyttää perustuslakivaliokunnan asettaman vaatimuksen siitä, että lievemmän lain vaatimus tulee ehdotuksessa kaikilta osin toteutetuksi.

Näin ollen lait voidaan hallituksen mielestä hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki**rikoslain 2 c luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 c luvun 4 §, 5 §:n 2 momentti, 7 ja 10 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 c luvun 4, 7 ja 10 § laissa 780/2005 ja 5 §:n 2 momentti laissa 1451/2007, sekä
lisätään 2 c lukuun uusi 10 a §, seuraavasti:

2 c luku

Vankeudesta

4 §

Vankeusrangaistusten yhteenlaskeminen

Jos tuomitun on samalla kertaa suoritettava useita määräaikaista vankeusrangaistuksia, joista ei muodosteta yhteistä vankeusrangaistusta, ne on vankilassa laskettava yhteen.

Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää ne vankeusrangaistukset, sakon muuntorangaistukset ja arestirangaistukset, jotka pannaan täytäntöön samalla kertaa elinkautisen vankeusrangaistuksen kanssa.

Ehdonalainen vapauttaminen

5 §

Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen

Määräaikaista vankeusrangaistusta suoritettava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistus-

tuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi mainittujen määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitettusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitettusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitettusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitettusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitettusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitettusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja tämän luvun 12 §:n 1 momentissa tarkoitettusta määräosasta.

7 §

Ehdonalainen vapauttaminen samalla kertaa täytäntöön pantavista määräaikaista vankeusrangaistuksista

Samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaista vankeusrangaistuksia suorittava vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksesta ajan, joka saadaan laskemalla yhteen kustakin rangaistuksesta suorittettava aika siihen vaikuttavan 5 §:n 2 momentissa, 11 §:n 1 momentissa tai 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun määräosan mukaan. Määräosia yhteen laskettaessa päivän osia ei oteta huomioon.

Samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaista vankeusrangaistuksia suorittava vanki on päästettävä ehdonalaiseen vapauteen viimeistään, kun rangaistuksia on suoritettu yhteensä enintään 15 vuotta. Enimmäisaikaa laskettaessa otetaan huomioon rangaistuksiin sisältyvät rikoslain 6 luvun 13 §:n vähennykset.

Jos määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava vanki tai tutkintavanki syyllistyy 11 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen, tuomioistuimien voi syyttäjän vaatimuksesta määrätä, ettei tuomittavaan rangaistukseen sovelleta 2 momenttia rangaistusten määräosia yhteen laskettaessa.

10 §

Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta

Elinkautiseen vankeuteen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisin, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kaksitoista vuotta. Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisin, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt yhdeksän vuotta.

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, muihin rangaistuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus

käsittää tai jotka on suoritettu 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana, tuomitun muuhun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitetun rangaistusajan suunnitelman toteutuminen ja vankila-aikainen käyttäytymisen muutenkin.

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan määrätä valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen rikoksen vuoksi 2 momentissa tarkoitettua vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. Samoin on meneteltävä 8 §:n 4 momentissa ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa rangaistusajaksi lukevista koskevissa asioissa.

Asian käsittelystä Helsingin hovioikeudessa säädetään pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä annetussa laissa (781/2005)

10 a §

Elinkautisvangin vankilassaoloajan laskeminen

Elinkautista rangaistusta suorittavan vangin vankilassaoloajaksi luetaan rangaistusaika sekä aika, jonka vanki on ollut pidätettynä, vangittuna tai muuten vapautensa menettäneenä elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen vuoksi ennen rangaistuksen suorittamisen aloittamista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu vapauttamisaika luetaan vankilassaoloajaksi, vaikka samalla on suoritettu määräaikaista vankeusrangaistusta, sakon muuntorangaistusta tai arestirangaistusta.

Jos elinkautinen vankeusrangaistus käsittää muita vankeusrangaistuksia, nämä rangaistukset luetaan vankilassaoloaikaan ottamatta huomioon 6 luvun 13 §:n nojalla tehtyjä vähennyksiä, jotka kohdistuvat aikaan ennen 1 momentissa tarkoitetun vapauttamisen alkua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 . Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Tuija Brax*

1.

Laki**rikoslain 2 c luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 c luvun 4 §, 5 §:n 2 momentti, 7 ja 10 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 c luvun 4, 7 ja 10 § laissa 780/2005 ja 5 §:n 2 momentti laissa 1451/2007, sekä
lisätään 2 c lukuun uusi 10 a §, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 c luku

2 c luku

Vankeudesta**Vankeudesta**

4 §

4 §

*Vankeusrangaistusten yhteenlaskeminen**Vankeusrangaistusten yhteenlaskeminen*

Jos tuomitun on samalla kertaa suoritettava useita määräaikaista vankeusrangaistuksia, joista ei muodosteta yhteistä vankeusrangaistusta, ne on vankilassa laskettava yhteen.

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin kaksikymmentä vuotta.

Jos määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava vanki tai tutkintavanki syyllistyy 11 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen, tuomioistuin voi virallisen syyttäjän vaatimuksesta määrätä, että rangaistuksia yhteenlaskettaessa ei sovelleta 2 momenttia.

Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki vankeusrangaistukset, sakon muunto-

Jos tuomitun on samalla kertaa suoritettava useita määräaikaista vankeusrangaistuksia, joista ei muodosteta yhteistä vankeusrangaistusta, ne on vankilassa laskettava yhteen.

Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää ne vankeusrangaistukset, sakon muunto-

rangaistukset ja arestirangaistukset, jotka pannaan täytäntöön samalla kertaa elinkautisen vankeusrangaistuksen kanssa.

(kumotaan), katso 7 §:n 3 momentti

(kumotaan)

Ehdonalainen vapauttaminen

5 §

Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi *mainitun määräosan* soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetyksaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitetusta määräosasta.

Ehdonalainen vapauttaminen

5 §

Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi *mainittujen määräosien* soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana *taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitetusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitetusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon.* Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetyksaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja *tämän luvun* 12 §:n 1 momentissa tarkoitetusta määräosasta.

7 §

Ehdonalainen vapauttaminen yhteenlasketusta vankeusrangaistuksesta

Yhteenlaskettua vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksesta ajan, joka saadaan laskemalla yhteen kustakin yhteenlaskettavasta rangaistuksesta suoritettava aika siihen vaikuttavan 5 §:n 2 momentissa, 11 §:n 1 momentissa tai 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun määräosan mukaan.

(uusi, vertaa 4 §:n 2 momentti)

(uusi, katso 4 §:n 3 momentti)

7 §

Ehdonalainen vapauttaminen samalla kertaa täytäntöön pantavista määräaikaisista vankeusrangaistuksista

Samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaisia vankeusrangaistuksia suorittava vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksesta ajan, joka saadaan laskemalla yhteen kustakin rangaistuksesta suoritettava aika siihen vaikuttavan 5 §:n 2 momentissa, 11 §:n 1 momentissa tai 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun määräosan mukaan. Määräosia yhteen laskettaessa päivän osia ei oteta huomioon.

Samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaisia vankeusrangaistuksia suorittava vanki on päästettävä ehdonalaiseen vapauteen viimeistään, kun rangaistuksia on suoritettu yhteensä enintään 15 vuotta. Enimmäisaikaa laskettaessa otetaan huomioon rangaistuksiin sisältyvät rikoslain 6 luvun 13 §:n vähennykset.

Jos määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava vanki tai tutkintavanki syyllistyy 11 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen, tuomioistuimien voi syyttäjän vaatimuksesta määrätä, ettei tuomittavaan rangaistukseen sovelleta 2 momenttia rangaistusten määräosia yhteen laskettaessa.

10 §

Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta

Elinkautiseen vankeuteen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kaksitoista vuotta. Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kymmenen vuotta.

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, tuomitun mah-

10 §

Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta

Elinkautiseen vankeuteen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kaksitoista vuotta. Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt yhdeksän vuotta.

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, muihin rangais-

dolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitetun rangaistusajan suunnitelman toteutuminen ja vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin.

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan määrätä valvottuun koevapauteen. Jos *Rikosseuraamusvirasto* katsoo, että *koevapauden aikana tapahtuneen* rikoksen vuoksi 2 momentissa tarkoitettua vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi.

Asian käsittelystä Helsingin hovioikeudessa säädetään pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä annetussa laissa (781/2005)

tuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana, tuomitun muuhun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitetun rangaistusajan suunnitelman toteutuminen ja vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin.

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan määrätä valvottuun koevapauteen. Jos *Rikosseuraamuslaitos* katsoo, että *ennen ehdonalaista vapauttamista ilmitulleen* rikoksen vuoksi 2 momentissa tarkoitettua vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. *Samoin on meneteltävä 8 §:n 4 momentissa ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa rangaistusajaksi lukevista koskevista asioissa.*

Asian käsittelystä Helsingin hovioikeudessa säädetään pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä annetussa laissa (781/2005)

10 a §

Elinkautisvangin vankilassaoloajan laskeminen

(uusi)

Elinkautista rangaistusta suorittavan vangin vankilassaoloajaksi luetaan rangaistusaika sekä aika, jonka vanki on ollut pidätettynä, vangittuna tai muuten vapautensa menettäneenä elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen vuoksi ennen rangaistuksen suorittamisen aloittamista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu vapaudenmenetysaika luetaan vankilassaoloajaksi, vaikka samalla on suoritettu määräaikaista vankeusrangaistusta, sakon muuntorangaistusta tai arestirangaistusta.

Jos elinkautinen vankeusrangaistus käsittää muita vankeusrangaistuksia, nämä rangaistukset luetaan vankilassaoloajaksi ottamatta huomioon 6 luvun 13 §:n nojalla tehtyjä vähennyksiä, jotka kohdistuvat aikaan ennen 1 momentissa tarkoitettua vapaudenmenetyksen alkua.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

*Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin
toimenpiteisiin.*
